

GHEORGHE GLODEANU¹, ROMÂNIA

Cuvinte-cheie: mitologie, pictură, legendă, poveste, zei, tablou.

Mitologia explicată prin pictură

Rezumat

În 2018, la Editura Rao din București, a apărut, în condiții grafice de excepție, o carte superbă, intitulată *Mitologia explicată prin pictură*. Autorul ei se numește Gérard Denizeau, iar lucrarea nu este altceva decât un album de artă comentat. Pornind de la câteva zeci de tablouri celebre, exegetul ne introduce în fascinanta lume a miturilor. Deja *Cuvântul înainte* al cărții este ilustrat cu o pictură cu valoare exemplară. Este vorba de lucrarea lui Rafael Sanzio, intitulată *Sfatul zeilor Olimpului*. Pictorul îi reprezintă pe nemuritori adunați pe un nor, excelent pretext pentru a descrie panteonul greco-roman. Chiar dacă numeroase lucrări teoretice îl contrazic, pornind de la etimologia cuvântului, Gérard Denizeau este de părere că nimic nu este mai ușor de definit decât mitologia. Cuvântul *mythos* trimite la legendă, la poveste, în timp ce termenul *logos* alcătuiește discursul rațional. În viziunea exegetului, mitologia este cea care „le-a oferit oamenilor o explicație plauzibilă pentru o lume absurdă în care ar fi fost aruncați fără să fi cerut nimic”.

---

¹ Universitatea Tehnică din Cluj – Napoca, CUNBM, Facultatea de Litere.

Keywords: mythology, picture, legend, tales, gods, painting.

Mythology Explained Through Paintings

Summary

In 2018, at Rao Publishing House in Bucharest, appeared, in exceptional graphic conditions, a fascinating book entitled *Mythology explained through painting*. Its author's name is Gérard Denizeau, and the work is nothing more than an annotated art album. Starting with a few dozen famous paintings, the exegete introduces us to the fascinating world of myths. The foreword of the book is already illustrated with a painting of exemplary value. This is the work of Raphael Sanzio, entitled *The Gods of Olympus*. The painter represents the immortals gathered on a cloud, an excellent occasion to describe the Greek and Roman pantheon.

Although many theoretical works contradict it, starting from the etymology of the word, Gérard Denizeau believes that nothing is easier to define than mythology. The word *mythos* refers to the legend, to the story, while the term *logos* forms the rational discourse. In the exegete's view, mythology is the one that “gave people a plausible explanation for an absurd world in which they would have been thrown without asking for anything.”

Mitologia explicată prin pictură

În 2018, la Editura Rao din București, a apărut, în condiții grafice de excepție, o carte superbă, intitulată *Mitologia explicată prin pictură*. Autorul ei se numește Gérard Denizeau, iar lucrarea nu este altceva decât un album de artă comentat. Pornind de la câteva zeci de tablouri celebre, exegetul ne introduce în fascinanta lume a miturilor. Deja *Cuvântul înainte* al cărții este ilustrat cu o pictură cu valoare exemplară. Este vorba de lucrarea lui Rafael Sanzio, intitulată *Sfatul zeilor Olimpului*. Pictorul îi reprezintă pe nemuritori adunați pe un nor, excelent pretext pentru a descrie panteonul greco-roman. Chiar dacă numeroase lucrări teoretice îl contrazic, pornind de la etimologia cuvântului, Gérard Denizeau este de părere că nimic nu este mai ușor de definit decât mitologia. Cuvântul *mythos* trimite la legendă, la poveste, în timp ce termenul *logos* alcătuiește discursul rațional. În viziunea exegetului, mitologia este cea care „le-a oferit oamenilor o explicație plauzibilă pentru o lume absurdă în care ar fi fost aruncați fără să fi cerut nimic”. Timp îndelungat, violențele din natură, furtunile, erupțiile vulcanice, fulgerele, cutremurele i-au îngrozit pe reprezentanții societăților tradiționale, care au considerat aceste fenomene niște manifestări ale furiei zeilor. Natura, divinitățile și oamenii reprezintă combinația prin intermediul căreia mitologia se opune absurdității destinului. Elaborând miturile, omul și-a folosit înțelepciunea. În fiecare loc de pe pământ s-a dezvoltat un cadru mitologic bogat și complex. Din motive greu de explicat – precizează exegetul – mitologia greco-romană a fost cea care s-a impus în fața celorlalte, „mai ales în domeniul reprezentării sale picturale”. Deși există numeroase divinități nordice și orientale (precum Odin, Thor, Ghilgameș și alții), popularitatea lor nu se poate compara cu aceea a zeilor greci, adoptați ulterior și de către romani. Spre deosebire de celelalte mituri ale Antichității, mitologia Greciei a dobândit dimensiuni universale.

În continuare, Gérard Denizeau vorbește despre multitudinea izvoarelor, care îi oferă istoricului o mare diversitate de informații. Dificultatea selectării surselor se dovedește cu atât mai complicată, cu cât ele devin mai divergente. Există o singură excepție, care vorbește despre haosul inițial din care a apărut zeița Pământului (Geea sau Gaia). Pentru a conferi cât mai multă veridicitate informațiilor utilizate, exegetul se raportează la sursele cele mai vechi. Este vorba de cele două epopei ale lui Homer, *Iliada* și *Odiseea*, precum și de *Teogonia* lui Hesiod, trei lucrări care datează din secolul al VIII-lea î.H. Spre deosebire de scrierile lui Homer care și-au păstrat celebritatea de-a lungul secolelor, reputația *Teogoniei* a fost mult mai discretă. Deși nu este nici un text sfânt precum *Biblia*, nici o epopee războinică precum *Iliada*, poemul lui Hesiod „rămâne fundamentul oricărui studiu mitologic serios”. La solicitarea muzelor, bardul antichității a început să descrie istoria zeilor. Hesiod a zugrăvit haosul primordial din care s-a conturat figura primilor zei: Gaia (Pământul), Erebus (Întunericul) și Eros (Iubirea). În mod treptat, și-au făcut apariția și celelalte entități, precum Noaptea, Moartea, Infernul. După teribilele lupte pentru putere duse împotriva Giganților și a Titanilor, Zeus a reușit să își proclame supremația asupra celorlalți zei. El a ales să locuiască pe muntele Olimp, cel mai înalt vârf din Grecia. La baza domniei sale au stat o serie de principii precum dreptatea, ordinea și pacea.

Trecând la sursele de origine latină ale reprezentărilor mitologice, Gérard Denizeau amintește *Eneida* lui Virgiliu și *Metamorfozele* lui Ovidiu. Încercând să îl concureze pe Homer, Virgiliu povestește faptele lui Enea, eroul troian care devine strămoșul mitic al poporului roman. Redactată între anii 29 și 19 î.H., celebra epopee prezintă evenimentele de la căderea Troiei până la cucerirea cetății Latium. În același timp, sunt prezentați zeii panteonului latin. O interesantă incursiune în mitologie realizează și Ovidiu, care prezintă evenimentele de la începuturile universului, până la apoteoza lui Cezar.

În comentariile sale, Gérard Denizeau face numeroase trimiteri și la *Biblioteca mitologică* a lui Pseudo-Apolodor, o culegere de mituri grecești și de legende eroice. Din păcate, această amplă cronică în versuri alcătuită din trei cărți distincte nu este tradusă în limba română și continuă să rămână foarte puțin cunoscută la noi.

Pentru a sugera legăturile dintre pictură și tradiția mitologică, Gérard Denizeau se oprește la cincizeci de lucrări reprezentative, prezentate în ordine cronologică. De la crearea universului la epopeile antice și de la primele divinități până la eroii lui Homer și Virgiliu, fiecare operă este aleasă pentru exemplaritatea și frumusețea ei. Creațiile sunt explicate, comentate, descifrate atât din perspectiva mitologiei, cât și din aceea a legendei artistice. Exegetul își elaborează o metodă de lucru, care este adoptată în cazul fiecărui tablou. Dincolo de frumusețea acestor capodopere, cititorul are ocazia să descopere faptul că percepția asupra miturilor evoluează odată cu trecerea timpului. Acest lucru nu anulează însă fascinația exercitată de această cronică în imagini a Antichității. Din păcate, Gérard Denizeau menționează tristul adevăr la care a dus eliminarea limbilor clasice din procesul de învățământ. Consecința fenomenului a fost slăbirea legăturilor dintre mitologia antică și imaginarul contemporan. Cu toate acestea, sub influența Renașterii, între secolele al XVI-lea și al XIX-lea, nenumărați pictori s-au inspirat din mitologie. Dincolo de încântarea vizuală provocată, alegerea unor capodopere ale picturii universale are drept scop dorința de a-i insufla cititorului modern gustul pentru mitologie. Exegetul menționează faptul că, la sfârșitul lucrării, cititorul găsește un tabel care reflectă similitudinile existente între panteonul grec și cel latin. Ambivalența greco-romană este considerată una din trăsăturile esențiale ale picturii mitologice. Aceasta deoarece artiștii nu au fost preocupați să își numească divinitățile în funcție de apartenența lor la una din cele două tradiții. De aici numeroasele confuzii sau suprapuneri între Zeus și Jupiter, Hera și Iunona, Artemis și Diana, Afrodita și Venus, Poseidon și Neptun, Hermes și Mercur. Există însă și câteva dezechilibre în favoarea uneia dintre variante. Astfel, Athena se impune în fața Minervei, în timp ce Marte a triumfat în confruntarea lui cu greul Ares. Singura divinitate care poartă aceeași denumire atât la greci, cât și la romani este Apollo, zeul cântecului, al muzicii, al poeziei, al soarelui, al vindecării și al viitorului.

Primul tablou comentat de către Gérard Denizeau poartă semnătura lui Francisco de Goya. Este vorba de *Saturn devorându-și fiul*, o pictură murală celebră transpusă pe pânză. Înainte de a trece la analiza operei, exegetul rezumă povestea lui Saturn (Cronos), căruia i s-a prezis că va fi victima unuia dintre copiii săi făcuți cu Rhea, propria lui soră. Pentru a evita acest lucru, zeul și-a devorat rând pe rând descendenții. Singurul care a reușit să scape de furia tatălui său a fost micul Zeus, care a fost înlocuit în scutece cu o piatră. Crescând, el va reuși să își elibereze frații și să își pedepsească tatăl criminal aruncându-l în Tartar. Comentariul insistă pe cruzimea scenei dar și pe antropomorfismul zeilor greci și romani, care aveau înfățișare

omenească. Desigur, asemănările sunt relative, deoarece zeii îi dominau pe oameni prin dimensiunile lor gigantice. Gérard Denizeau remarcă faptul că, spre deosebire de creștini, în viziunea căroră Dumnezeu l-a creat pe om după imaginea Lui, în cazul grecilor lucrurile s-au petrecut exact invers. Aceștia și-au conceput zeii după imaginea omului. Interesantă este și comparația dintre tabloul lui Goya și versiunea și mai crudă propusă, în 1637, de către Rubens în tabloul *Saturn devorându-și unul dintre fiu*.

Cel de-al doilea tablou din galeria mitologică propusă de către Gérard Denizeau îi aparține lui Ingres și îi înfățișează pe *Zeus și Thetis* (1811). Zeus este reprezentat în deplina lui măreție, așezat pe un tron de aur. Lângă el se găsește umila Thetis, care îl imploră să îi salveze fiul, pe Ahile, despre care un oracol a prezis că va avea o viață pe cât de scurtă, pe atât de falnică. Comentariul insistă pe chipul divinității, care exprimă o voință implacabilă. În același timp, se prezintă atitudinea rugătoare a nimfei, gata să facă orice pentru a-și salva fiul.

Tabloul lui Louis-Jacques, Dubois *Hera (Iunona)*, o înfățișează pe regina tuturor zeilor. Ea a reușit să cucerească inima lui Zeus, alături de care a domnit asupra cerului și a pământului. În reprezentarea pictorului francez, zeița nu se odihnește pe un tron, ci pe un nor, ceea ce amintește de caracterul imaterial al viziunii. Comentariul insistă pe contrastul dintre senzualitatea omenească a tinerei zeițe și inconsistența ei metafizică.

Un alt tablou impozant se intitulează *Triumful lui Neptun și al Amfitritei*, de Filippo d'Angelo. Zeul mărilor și al oceanelor este înfățișat alături de nimfa marină Amfitrita, de care și-a legat existența încă de tânăr. Cei doi se găsesc într-un car tras de numeroși cai superbi, care înaintază triumfător printre valuri, înotând alături de sirene. În mână, zeul ține tridentul, arma teribilă cu care lovește marea pentru a o învolbura. Este interesant faptul că, atât în mitologia greacă, cât și în cea latină, calul este asociat cu Neptun. Tabloul este plin de dinamism, totul fiind surprins în mișcare. Exegețul știe cum să comenteze un tablou și ne învață cum să privim pictura, insistând pe detaliile semnificative.

Operele clasice sunt urmate de o pictură în ulei de factură nonconformistă, din 1898, reprezentând-o pe Pallas Atena. Aflată în Muzeul de Istorie a Artei din Viena, pânza îi aparține lui Gustav Klimt. Semn al importanței sale deosebite în Olimp, fiica lui Zeus și a oceanidei Metis este a treia divinitate descrisă în *Teogonia* lui Hesiod. Zeița războinică este înfățișată în culori insolite, purtând o armură și o cască aurii și ținând în mâna stângă o lance, în măsură să îi potenteze atributele belicoase. Pe piept, pe platoșa poleită, se poate vedea chipul Gorgonei, monstrul care în loc de păr avea șerpi și a cărui privire îi împietrea pe cei care se uitau la el. Potrivit legendei, fiara a fost ucisă de către Perseu, care i-a oferit trofeul însângerat zeiței războinice. Aceasta și-a decorat scutul cu chipul înfricoșător al Gorgonei. Klimt reușește să ofere o imagine nonconformistă a zeiței, care vine să anticipeze super-eroinele lumii moderne, prezente din plin în cinematografia contemporană.

O revenire la clasicism se petrece odată cu tabloul lui François Boucher din 1742. Acesta ne prezintă imaginea idilică a *Dianeii ieșind din baie*. Comentariul atrage însă atenția asupra faptului că imaginea idilică ascunde și o fațetă răzbunătoare a fiicei lui Jupiter și a titanidei Leto. De regulă, zeița vânătorii este însoțită de un alai de nimfe și de tinere muritoare. Și de această dată, sora geamănă a lui Apollo este înfățișată departe de civilizație, în mijlocul unei naturi sălbatice.

O imagine total diferită ne oferă Joseph Mallord William Turner, care a immortalizat

celebra confruntare dintre *Apollo și Python*. Fiul lui Zeus și al lui Leto este unul dintre cei mai cunoscuți zei ai Olimpului. Apollo a fost considerat zeul zilei, al luminii și al artelor, protector al poeziei și al muzicii. Printre faptele sale cele mai cunoscute se numără uciderea șarpelui Python, creatură monstruoasă pusă de Hera ca să o urmărească și să o terorizeze pe Leto. Într-un decor impresionant, pictorul zugrăvește victoria unui om fragil asupra unui monstru apocaliptic.

Printre cele mai cunoscute tablouri investigate de către Gérard Denizeau se numără *Nașterea lui Venus* de Sandro Botticelli, din 1484. Exegetul reține modernitatea și seducția încântătoare a imaginii. Nuditatea zeiței sugerează o senzualitate aparte, o senzualitate intelectualizată.

Pânza lui Frederic Leighton surprinde *Întoarcerea Persefonei*, personajul obligat să trăiască jumătate de an în infern, jumătate de an pe pământ. Cultul zeiței (Proserpina la romani) este strâns legat de ciclul anotimpurilor. Tabloul o înfățișează pe Demetra, fericită că își vede fiica, pe care o primește cu brațele deschise. În același timp, Persefona este zugrăvită asemenea unei copile naive și inocente, care își întinde mâinile înspre mama care o așteaptă cu bucurie. Tabloul insistă pe clipa de fericire trăită de cele două femei în momentul ieșirii din infern. Lângă zeiță apare și Hermes, care a jucat rolul de intermediar între cele două lumi. În mod metaforic, tabloul sugerează întoarcerea primăverii.

O altă pictură celebră poartă semnătura lui Gustave Moreau și îl reprezintă pe *Prometeu*. Povestea cunoscutului erou civilizator este amplu redată în *Teogonia* lui Hesiod. Înduioșat de condiția vitregă a omenirii, Prometeu s-a gândit să îi ajute pe muritori oferindu-le binefacerile focului. Pentru fapta sa, eroul este aspru pedepsit, fiind pus în lanțuri pe o stâncă din Caucaz, unde un vultur îi devoră ficatul. Acesta se regenera în timpul nopții, astfel încât chinurile reîncepeau din nou a doua zi. Titanul a suportat cu stoicism pedeapsa lui Zeus. După o lungă perioadă de suferință, el a fost salvat de către Hercule, care, cu acordul tatălui său divin, ucide vulturul și rupe lanțurile titanului. Exegetul compară suferințele lui Prometeu cu chinurile îndurate de către Iisus, care a fost și El aspru pedepsit deoarece a vrut binele oamenilor. Pictorul ne înfățișează un erou plin de energie, insensibil la durere, nepăsător la rănilor provocate de vulturul malefic.

În 1505, Rafael descrie *Cele trei grații*, întruchipări ale seducției, ale fertilității și ale creației. Aglaea, Euphrosyne și Thalia s-au născut din iubirea lui Zeus pentru Eurynome, fiica lui Ocean. Cele trei tinere întruchipează cele mai fericite lucruri care li se pot întâmpla oamenilor. De regulă, ele sunt înfățișate îmbrăcate sumar și dansând acompaniate de țitera lui Apollo. Exegetul comentează în mod amănunțit tehnica picturală utilizată de către Rafael, insistând pe friza capetelor și pe jocul dinamic al picioarelor. Cele trei frumuseți dansează domol, uitându-se cu admirație spre miticele mere ale Hesperidelor, întruchipări ale nemuririi. Fiecare grație ține în mână un asemenea măr cu puteri magice, care le acaparează interesul.

Imaginea dansului revine, într-o ipostază diferită, într-un tablou semnat de Charles Gleyres. Pânza redă delirul bahic ce a pus stăpânire pe bacante, slujitoarele zeului Dionysos. Povestea lor a ajuns la noi prin intermediul scrierilor lui Euripide și ale lui Ovidiu. De violența sălbatică a menadelor se leagă două episoade tragice: sfâșierea lui Pentheus și uciderea lui Orfeu. Exegetul remarcă rigoarea compoziției ce caracterizează *Dansul bacantelor*. Suportul muzical al horei este asigurat de prezența unor instrumente specifice epocii. Tabloul poate

fi considerat un omagiu adus femeii, reprezentată potrivit idealului estetic al secolului al XIX-lea. Beția mistică a dansatoarelor este vegheată de pe soclul ei de statuia lui Bacchus, zeul viței de vie. Spre deosebire de sunetele armonioase ce caracterizează lira lui Apollo, beția dionisiacă este întreținută de sunetele tamburinei, ale flautului dublu (aulos) și ale crotalelor.

Pe lângă Zeus, acest seducător nesățios al Antichității, unul dintre personajele mitologice care i-a inspirat cel mai mult pe artiști a fost celebrul Heracle, care a devenit cunoscut nu numai prin forța lui ieșită din comun, dar și prin muncile sale neobișnuite. Este interesantă maniera diferită în care a fost surprins eroul de-a lungul timpului. Heracle (Hercule la romani) a fost fiul lui Zeus și al muritoarei Alcmena. Personajul a devenit victima răzbunării Herei, geloasă pe aventurile soțului ei. Pierzându-și mințile, acesta și-a ucis familia. În disperare de cauză, eroul a apelat la sfaturile Pythiei, celebra preoteasă a lui Apollo. Urmând sfaturile oracolului din Delphi, ca să își spele crimele, Heracle s-a pus în slujba dușmanului său, Euristeu. Dorind să îl piardă, acesta l-a supus la o serie de munci supraomenești, precum înfrângerea Amazoanelor, curățarea grajdurilor lui Augias sau uciderea unor monștri teribili. Una din cele mai cunoscute munci ale eroului antic este uciderea leului din Nemeea, considerat invincibil datorită blăni sale inexpugnabile. *Heracle înfruntând leul din Nemeea*, tabloul purtând semnătura lui Francisco de Zurbarán, imaginează tocmai această confruntare. Corpurile celor doi luptători alcătuiesc o piramidă ce sugerează dinamismul luptei. În ciocnirea teribilă cu fiara, Heracle trebuie să se sprijine atât pe forța, cât și pe inteligența lui, deoarece armele obișnuite nu îi sunt de niciun folos. Confruntarea omului cu bestia este simbolică, simbolizând lupta dintre bine și rău, lumină și umbră, civilizație și barbarie. Este semnificativ faptul că Francisco de Zurbarán a immortalizat zece dintre cele douăsprezece munci ale eroului mitic.

Uciderea hidrei din Lerna reprezintă cea de a doua muncă a lui Hercule. Hidra era un monstru respingător, cu numeroase capete, care, la fel ca în cazul balaurilor din poveste, creșteau înapoi în momentul în care erau retezate. Mai mult, monstrul răspândea o duhoare teribilă, răsuflarea lui malefică fiind în stare să ucidă pe oricine se apropia de el. Ființa apocaliptică s-a născut din unirea dintre Typhon și Echidna, două divinități cu forme înspăimântătoare. Ea își ducea existența în ținutul mlăștinos din Lerna, la mică distanță de Argos. Aici omora vitele și distrugea recoltele. Hercule a reușit să reteze capetele monstrului și i-a ars carnea pentru ca să nu se poată regenera. Apoi și-a înmuiat săgețile în sângele otrăvit al hidrei. Această confruntare este immortalizată de pictorul Gustave Moreau în tabloul intitulat *Hercule și hidra din Lerna*. Pânza surprinde clipa ce precede lupta celor doi. Îmbrăcat în blana leului din Nemeea care îl făcea invincibil și înarmat cu un arc și cu teribila lui măciucă, Hercule nu pare neliniștit de apariția înfricoșătoare a balaurului cu multe capete. Este interesant faptul că, în ambele picturi reprezentându-l pe eroul mitic, exegetul vede niște alegorii. Tabloul lui Zurbaran constituie o alegorie a puternicului suveran al Spaniei, în timp ce pictura lui Moreau întruchipează o Franță energică, în măsură să își revină după dezastrul de la Sedan, din 1870. La fel ca în basme, monstrul are șapte capete, fiecare având o altă înfățișare. Lumina solară de culoare roșie se găsește în concordanță deplină cu evenimentele sângeroase ce urmează să se desfășoare. În mod paradoxal, Hercule nu este înfățișat ca un uriaș, ci are trăsăturile unui tânăr fragil și delicat. În fața hidrei se găsesc mai multe cadavre, în măsură să sugereze ferocitatea ființei malefice.

O imagine total diferită a eroului ni se înfățișează în *Heracle și tunica lui Nessus*, pictura

lui Francisco de Zurbarán. Tabloul surprinde sfârșitul dramatic al lui Hercule, trădat, asemenea lui Samson, de către iubita lui. După ce și-a încheiat muncile care l-au făcut celebru, Hercule s-a pregătit să îi aducă o ofrandă lui Zeus. În acest scop, a îmbrăcat cămașa potrivită realizării ritualului, o cămașă pe care soția lui a îmbibat-o în sângele otrăvit al centaurului Nessus, despre care credea că este un filtru al iubirii. Geloasă pe dragostea pe care Hercule i-o purta frumoasei Iole, Deianira înmoaie cămașa eroului în sângele otrăvit. Acesta încearcă zadarnic să se descotorosească de veșmântul otrăvit, care îi arde pe corp. Aflând de greșeala comisă, Deianira se spânzură. După moartea lui, eroul este ridicat la cer de către Zeus, unde devine nemuritor. Pictorul surprinde momentul de suferință cumplită trăit de către personaj, al cărui trup este cuprins de flăcări. Figura lui Hercule exprimă o durere sfâșietoare, nu are nimic din frumusețea tabloului realizat de Moreau. Chipul chinuit al eroului amintește de primii martiri creștini. Interesant este detaliul din prim-plan format de picioarele așezate simbolic în formă de cruce. În felul acesta, pictorul face trimiteri la martiriul lui Hristos, torturat înainte să pătrundă în împărăția cerurilor.

O nouă reprezentare a mitologiei aduce arta modernă a secolului XX. Un bun exemplu este pictura lui Pablo Picasso, *Minotaur cu iapă moartă*. Gérard Denizeau remarcă faptul că, dintre toți monștrii mitologici, Minotaurul este cel mai cunoscut. De-a lungul timpului, creatura înfricoșătoare a inspirat numeroase scrieri, opere vizuale și muzicale. Povestea își are originea în superbul taur alb făcut cadou de către Poseidon, zeul mării, lui Minos, regele Cretei, cu scopul de a-l sacrifica în cinstea divinității. Deoarece regele refuză să îndeplinească dorința zeului, aceasta se răzbună cumplit, insufându-i soției lui Minos, Pasiphae, o pasiune vinovată pentru animal. Din această legătură interzisă s-a născut Minotaurul, monstrul cu trup de om, dar cu cap și coadă de taur. Pentru a ascunde ființa oribilă, Minos i-a poruncit lui Dedal să construiască un palat din care acesta să nu mai poată ieși. În felul acesta a apărut Labirintul, în care locuia Minotaurul hrănindu-se cu carne de om. Supusă de regele cretan, cetatea Atena a fost obligată să ofere, în fiecare an, șapte tineri și șapte tinere, care urmau să devină victimele monstrului. Până la urmă, Minotaurul este ucis de către Tezeu, care reușește să părăsească labirintul ajutându-se de firul Ariadnei, dăruit de fiica lui Minos. În tabloul său insolit, Picasso reușește să surprindă cruzimea barbară a mitului. Minotaurul care scoate stârvul iepei din peșteră este prezentat în plină glorie. Imaginea surprinde antiteza dintre chipul chinuit al monstrului și forța sa fizică neobișnuită.

Și mai șocant este *Ciclopul* lui Odilon Redon. Născuți direct de către Gaia, ciclopul sunt considerați cele mai vechi creaturi din univers. Aceștia i-au oferit tunetul lui Jupiter și i-au făurit fulgerul. Deși semănau cu ceilalți zei, nu aveau decât un singur ochi. Numele de Ciclop provine de la forma circulară a ochiului. Tabloul lui Redon îl înfățișează pe Polifem, fiul lui Poseidon și al nimfei Toosa, care se îndrăgostește de Galatea. Sentimentele ciclopului rămân neîmpărtășite, deoarece nereida era îndrăgostită de păstorul Acis. Cuprins de furie, uriașul se răzbună aruncând o stâncă asupra păstorului. Neconsolată, Galatea transformă sângele iubitului ei într-un râu, în care se cufunda în fiecare zi în amintirea iubirii pierdute. Tabloul surprinde privirea tristă a monstrului, care, ascuns în spatele munților, își privește cu timiditate iubita, care doarme goală în mijlocul naturii. Iubirea imposibilă dintre o bestie și o insensibilă femeie frumoasă a inspirat numeroși artiști. Ascuns în spatele munților, Polifem nu este altceva decât un ochi uriaș. Tabloul surprinde prin culorile sale strălucitoare, în măsură să proiecteze

evenimentele în sfera visului. Iubirea disperată umanizează figura uriașului aprig, pe care nimeni nu ar fi îndrăznit să îl privească în mod disprețuitor.

Inspirându-se din mitologie, Arnold Böcklin surprinde *Jocul Naiadelor (Nereidelor)*. Cu alte cuvinte, pictorul descrie mitul sirenelor, celebrele fiice ale apelor. Ele au devenit cunoscute îndeosebi prin scrierile lui Homer. În cântecul al XII-lea din *Odiseea* se prezintă povestea lui Ulise, care a cerut să fie legat de catargul corabiei pentru a putea asculta nepedepsit sunetul vrăjit al sirenelor. În acest timp, pentru a fi protejați, tovarășii lui și-au astupat urechile cu ceară. Dacă Homer le prezintă ca niște femei obișnuite culcate în iarbă la intrarea strâmtorii Messina în mijlocul marinarilor pe care i-au ucis, Arnold Böcklin ne propune o imagine diferită. Acesta zugrăvește dansul plin de veselie al Nereidelor. Potrivit *Teogoniei* lui Hesiod, în număr de cincizeci, ele erau fiicele lui Nereus, zeul primitiv al mărilor, și al oceanidei Doris. Nereidele își petreceau timpul amuzându-se în mijlocul valurilor și ajutându-i pe marinarii aflați în primejdie. Tabloul este plin de dinamism. Se pare că anticii credeau că sirenele viețuiau pe o stâncă situată în apropierea orașului Napoli. O problemă importantă abordată de către autorul cărții vizează originea cântecului sirenelor. Se pare că fenomenul se explică prin confuzia cu cântecul balenelor cu cocoasă, singurele creaturi ale mărilor capabile să emită sunete în refrene. Neputând explica originea lor, marinarii din vechime percepeau aceste sunete ca pe un semnal periculos.

Fermecătorul tablou *Baigneuse sau Nimfă dormind lângă un izvor* al lui Théodore Chassériau readuce în actualitate niște divinități de rang modest. De cele mai multe ori, ele erau imaginate într-un grup dansant sau în cortegii vesele. Nimfele erau niște tinere ajunse la vârsta măritişului, vestite pentru pofta lor erotică neobișnuită. Foarte frumoase, ele întrețineau legături amoroase cu faunii și satirii. De la ele provine termenul „nimfomanie”. Ocrotitoare ale îndrăgostiților, erau însoțitoarele unor divinități precum Apollo, Artemis sau Demetra. Nimfa dormind în mijlocul naturii se caracterizează prin puritatea, voluptatea și delicatețea trăsăturilor.

Extrem de ambițios se dovedește tabloul lui Rafael reprezentând *Parnasul*. Creația abordează problema Muzelor, zugrăvite deja în *Teogonia* lui Hesiod. Cele nouă muze își duceau existența pe muntele Helicon și pe muntele Parnas, cântând despre întâmplări trecute, prezente și viitoare spre amuzamentul lui Zeus. Alături de Apollo, ele făceau să apară pe pământ muzicienii și cântăreții. De aici afirmația lui Hesiod: „Fericit este cel pe care-l îndrăgesc Muzele! O limbă dulce se desprinde de pe buzele lor”. Cele nouă muze s-au născut din dragostea lui Zeus pentru Mnemosyne (Memoria) și se numeau în felul următor: Clio, Euterpe, Thalia, Melpomene, Terpsihora, Erato, Polimnia, Urania și Calliope, ultima fiind considerată cea mai puternică. Ele întruchipează idealul creației artistice. Pe tabloul lui Rafael, ele sunt așezate în jurul zeului Apollo, care cântă din *lira da braccio* pe care o ține pe umăr. Este interesant că numărul corzilor instrumentului muzical este identic cu numărul muzelor. În apropierea lor, sunt zugrăviți cei trei barzi care au marcat istoria culturii: Homer, Virgiliu și Dante. La marginea tabloului este reprezentată frumoasa poetă Sappho, mângâind o liră având o formă specială numită *barbitos*.

Rafael ne înfățișează o scenă de pe muntele Parnas, sălașul zeului Apollo și al celor nouă muze. Și ceilalți protagoniști sunt alcătuiți din poeți. Pe lângă cei trei „coloși din istoria liricii”, Homer, Virgiliu și Dante, la chemarea muzelor mai participă Statius, Aeneas, Alceus, Corinna, Petrarca, Anacreon, Sappho, Horațiu, Sannazzaro, Ovidiu, Propertiu, Aristotel, Tibul,

Boccaccio și Tebaldeo. Théodore Chassériau ne avertizează că adevărata identitate a personajelor este încă dezbătută. Mai importantă se dovedește însă unitatea acestui tablou care vorbește despre puterea artelor, în măsură să îi transforme pe poeți în interlocutori ai zeilor. Principalele însușiri ale muzelor au fost explicate prin etimologia numelor acestora. Astfel, Calliope, cea „cu voce frumoasă”, era muza poeziei epice și a elocvenței, „ilustra” Clio era muza istoriei, Erato („plăcută”) era muza elegiei și a poeziei erotice, „vesela” Euterpe influența muzica și poezia lirică, „cântăreața” Melpomene era muza tragediei, Polimnia, „cea cu nenumărate imnuri”, veghea retorica și imnurile religioase, fermecătoarea dansatoare Terpsihora patrona dansurile, „înfloritoarea” Thalia era patroana comediei, în timp ce „celesta” Urania era muza astronomiei. Celebra pictură a lui Rafael împodobește una din încăperile din Vatican decorate de marele artist.

Numeroasele escapade ale nestatornicului aventurier care a fost Zeus au devenit subiectele unor creații remarcabile. Printre acestea se numără *Răpirea Europei*, o pictură murală din Pompei, dar și celebra pânză a lui Corregio, *Jupiter (Zeus) și Io*. Seducătorul divin a dat dovadă de multă imaginație atunci când a dorit să se ascundă de geloasa Hera. Pentru a-și atinge scopul, zeul cu inimă zburdalnică a preluat diferite înfățișări: lebădă, ploaie de aur, taur, vultur etc. În tabloul lui Corregio, el se ascunde în spatele unui nor. Infidelitatea este însă repede descoperită, iar Hera se răzbună cumplit, trimițând un tăun care să o chinuiască pe Io prin mușcăturile lui. Transformată de Zeus într-o junincă albă pentru a facilita actul seducției, ea va traversa mai multe mări până își va găsi liniștea în Egipt, unde își va recăpăta înfățișarea umană. Pictura surprinde momentul în care Jupiter se metamorfozează într-un nor. Tabloul prezintă extazul erotic de care este cuprinsă tânăra în brațele iubitului divin. Este nevoie de o privire atentă pentru ca în spatele camuflajului să descoperim chipul, mâna și umărul unui tânăr îndrăgostit.

O altă cucerire a acestui Don Juan divin ne înfățișează Veronese în *Leda și lebăda*. Leda era soția regelui spartan Tyndareos. În aceeași noapte, ea se unește atât cu Zeus, cât și cu soțul ei. Din unirea Ledei cu zeul transformat în lebădă se vor naște Polux și Elena, iar din unirea cu Tyndareos se nasc Castor și Clitemnestra. Datorită mărimii, grației, albului strălucitor al penajului și legendarei sale monogamii – sugerează exegetul –, lebăda este un simbol al dragostei veșnice, al luminii, al purității și al fidelității conjugale. În cazul de față, frumoasa pasăre simbolizează mai mult ipocrizia, aparențele înșelătoare. Tabloul contravine legilor moralei religioase. Goală, voluptuoasă și provocatoare, infidela Leda devine o întruchipare a seducției. Poziția păsării, draperia, moliciunea patului, somptuozitatea bijuteriilor, nuditatea femeii, totul trimite la păcatul carnalității săvârșit în afara căsătoriei. Sugestia împreunării se realizează prin atingerea buzelor femeii de ciocul păsării. Spre deosebire de răpirea Europei, de data aceasta avem de-a face cu voluptatea unei cuceriri consimțite. Leda nu se împotrivesc asalturilor păsării divine. Dimpotrivă.

Alături de Tițian și de Veronese, Tintoretto s-a numărat printre maeștrii școlii de pictură venețiene din secolul al XVI-lea. Intitulată *Danae*, creația sa surprinde o altă scenă mitologică în care Zeus este prezent în ipostaza de seducător incorigibil. Avertizat de un oracol că va fi ucis de propriul său nepot, Acrisius, regele din Argos, și-a sechestrat fiica în casă. Neputând trece de zidurile închisorii, Zeus s-a transformat într-o ploaie de aur și în felul acesta a reușit să ajungă la sânul Danaei. Cu ajutorul unei slujnice devotate, tânăra prizonieră a strâns

monedele împrăștiate pe jos când s-a dezbrăcat. Din această legătură se naște Perseu, unul din cei mai cunoscuți eroi ai antichității. Ploaia de aur care o fecundează pe Danae dobândește dimensiuni simbolice, sugerând acțiunea benefică a apei în ținuturile secetoase ale Greciei. Tintoretto o înfățișează pe frumoasa tânără strângând paralele de aur risipite cu generozitate în jurul ei. Goliciunea senzuală a femeii, ploaia de monede de pe coapsele ei, patul fastuos sunt niște întruchipări ale degradării. Alături de tânără se găsește slujnica docilă, surprinsă și ea în căutarea febrilă a aurului. Dacă nu am cunoaște sugestiile mitologice ale scenei, am putea spune că aceasta nu are în ea nimic erotic, principala preocupare a personajelor fiind de ordin material.

Spre deosebire de Zeus, divinitatea supremă, există în mitologia greacă și o serie de seducători mai puțin norocoși. Unul dintre aceștia este Apollo, care s-a îndrăgostit de frumoasa nimfă Dafne. Aceasta rămâne insensibilă la sentimentele cuceritorului divin și, pentru a scăpa de insistențele lui, își imploră tatăl să fie transformată în dafin, ale cărui frunze vor înfrumuseța coroana, lira și tolba zeului. Această iubire imposibilă este surprinsă de Giovanni Battista Tiepolo în *Apollo și Daphne*. Pictura reprezintă o frumoasă tânără ale cărei degete încep să se prefacă în crengi și în frunze de dafin. Ea este așezată lângă o uriașă amforă răsturnată din care se revarsă apa, obiect ce amintește de fluviul divin Peneus. Tabloul insistă pe portretul lui Apollo, care poartă deja pe cap coroana de dafin, simbol al acestei iubiri imposibile. În stânga imaginii este înfățișat micul Cupidon, cel care a declanșat drama. Acesta s-a răzbunat crunt pe Apollo după ce zeul l-a luat în derâdere pentru dimensiunile sale miniaturale. L-a făcut să se îndrăgostească de frumoasa Daphne, care nu răspunde la sentimentele sale. Ascuns în spatele unei pânze, micul zeu se bucură din plin de revanșa luată. În comentariile sale, exegetul trimite frecvent la Homer, la *Metamorfozele* lui Ovidiu, dar și la *Biblioteca mitologică* a lui Apolodor din Atena. Pentru a contextualiza universul tablourilor, el oferă numeroase citate elocvente din aceste lucrări. Apoi se trece la comentariul operei de artă.

O pictură murală din Pompei îl prezintă pe Perseu eliberând-o pe Andromeda. Fiica regelui etiopian Cepheus trebuia să devină prada unui monstru marin. Aceasta datorită faptului că soția regelui, Cassiopeea, a îndrăznit să provoace Nereidele la un concurs de frumusețe, pretinzând că este mai frumoasă decât ele toate la un loc. Afirmăția trezește mânia lui Poseidon, care trimite un monstru marin care să devasteze întregul ținut. Singura posibilitate de a scăpa de amenințarea teribilă era ca Andromeda, fiica reginei, să îi fie oferită monstrului. Văzând tânăra pusă în lanțuri, Perseu se îndrăgostește imediat de ea și se angajează să ucidă dihania, cu condiția să primească mâna fetei. Eroul reușește să ucidă fiara, dar Cepheus uită de promisiunea făcută, afirmând că ea a fost obținută cu forța. Susținut de Andromeda, Perseu va trebui să lupte din greu ca să obțină câștig de cauză. Pictura surprinde momentul eliberării Andromedei din lanțuri. Cu mâna dreaptă, eroul sprijină brațul iubitei sale, în timp ce în mâna stângă ține o sabie de care atârna capul Gorgonei, monstrul care are șerpi în loc de păr și a cărui privire îi transforma pe adversari în stană de piatră. Tânăra stă pe o stâncă bătută de valuri, de pe care domină figura eroului. Eroina a dat numele unei constelații de pe bolta cerească, una din puținele galaxii vizibile cu ochiul liber de pe pământ.

Muncile lui Sisif seamănă cu efortul disperat al danaidelor de a umple cu apă un vas fără fund. Efortul lor este oglindit de John William Waterhouse. Vasul spart se găsește în vădit contrast cu tinerele care încearcă zadarnic să îl umple. Aceeași idee a zădărnicii o exprimă și *Sisiful* lui Tițian. Drept pedeapsă că i-a sfidat pe zei, acesta a fost pedepsit să împingă un

bolovan până în vârful unui munte. De fiecare dată când mai avea doar puțin până la vârf, piatra îi scăpa, rostogolindu-se la vale, iar Sisif trebuia să își reia munca istovitoare de la început. De la Homer la Camus, mitul lui Sisif a devenit o întruchipare a zădărniceii luptei omului împotriva propriului destin. Tabloul este o alegorie morală ce vorbește despre pedeapsa rezervată celor care se ridică împotriva puterii. Sisif ducând uriașul bloc de piatră pe umerii săi se îndepărtează de descrierea din *Teogonia* lui Hesiod, unde piatra este rostogolită. Culorile întunecate ale tabloului sugerează lipsa de speranță a personajului din Tartar.

Judecata lui Paris a cunoscut o iconografie bogată deoarece s-a găsit la originea războiului troian. La nunta lui Thetis cu Peleus (părinții lui Ahile) au fost invitați toți zeii Olimpului, cu excepția lui Eris, zeița discordiei. Ca să se răzbune, ea aruncă un măr pe care era inscripționat un singur cuvânt: *Kallistei*, adică „cele mai frumoase”. Zeii îl desemnează pe muritorul Paris să aleagă cea mai frumoasă dintre cele trei divinități: Athena, Hera și Afrodita. Fiecare dintre zeițe încearcă să influențeze decizia tânărului. Astfel, Hera îi promite domnia peste întreaga Asie, Athena îi făgăduiește gloria în războaie, în timp ce Afrodita îi oferă drept soție cea mai frumoasă dintre muritoare, pe Elena. Paris o alege pe Afrodita, ceea ce declanșează mânia celorlalte două divinități. Din păcate, Elena, fiica lui Zeus și a Ledei, era căsătorită cu regele spartan Menelaos. Cu toate acestea, Paris o răpește și o duce la Troia, ceea ce va declanșa cea mai aprigă confruntare a Antichității. *Judecata lui Paris*, tabloul lui Niklaus Manuel Deutsch, redă momentul în care Paris îi oferă Afroditei celebrul măr al discordiei. Pallas Athena este înfățișată goală. În loc de coif, pe cap poartă niște pene de struț. Pe mâna dreaptă are scutul de pe care lipsește figura înspăimântătoare a Meduzei. Tot în mâna dreaptă, zeița ține o sabie. De altfel, niciuna dintre cele trei zeițe nu pare o întruchipare a frumuseții. Atât Athena cât și Afrodita au abdomenul supradimensionat, de parcă ar fi gravide. În același timp, Hera pare soția unui nobil înstărit și nu o zeiță. Deasupra, pe creanga unui copac, se găsește Cupidon, micul zeu al iubirii, care își lansează săgeata înspre Paris în momentul în care acesta îi oferă mărul Afroditei. Surprinde vestimentația eroului, care nu este înfățișat ca oier, ci poartă veșmintele unui aristocrat.

Tema l-a preocupat și pe Jean-Antoine Watteau, care propune o abordare diferită. În stânga imaginii se găsește păstorul care îi oferă mărul discordiei zeiței goale care ocupă, stând cu spatele, centrul tabloului. În dreapta imaginii se găsesc celelalte două zeițe, care se îndepărtează supărate. Lângă Afrodita se găsește micul Cupidon, zeul iubirii.

Povestea artistului care s-a îndrăgostit de propria sa creație a inspirat numeroase opere. Printre cei care au abordat acest subiect se numără și Anne Louis Girodet-Trioson, autorul tabloului *Pygmalion și Galatea*. Pictura surprinde momentul înfăptuirii miracolului învierii creației. Galatea este o întruchipare a frumuseții feminine, fenomen în măsură să explice sentimentele artistului. Lângă ea se găsește creatorul șocat de miracolul ce s-a înfăptuit sub ochii lui. Între cele două personaje își face prezența micul Eros, cel care declanșează iubirea celor doi.

Un alt mit foarte răspândit este cel al Pandorei. Acesta cunoaște o ilustrare de excepție în tabloul lui Jean Cousin, *Eva prima Pandora*. Potrivit mitologiei, prima femeie ar fi fost creată din lut de către Hefaistos. Athena a trezit-o la viață, a înveșmântat-o și a învățat-o să se gospodărească. Afrodita i-a dat frumusețea și a înzestrat-o cu arta seducției, în timp ce Apollo a făcut din ea o cântăreață desăvârșită. Nu întâmplător, Pandora înseamnă cea „înzestrată cu

toate darurile”. Din păcate, pe lângă numeroasele sale calități, ea avea și câteva defecte, deoarece Hermes a învățat-o arta minciunii. Tot fiul lui Zeus și al Maiei este cel care îi dă drept zestre celebra cutie în care sunt închise toate relele ce țin de condiția de muritor: bătrânețea, boala, războiul, foametea, suferința. În ciuda interdicției, ea nu rezistă tentației de a cunoaște conținutul darului divin. În felul acesta apar și se răspândesc toate relele pe pământ. Singurul lucru care a rămas pe fundul cutiei este speranța. Voluptuoasa femeie este înfățișată goală, la intrarea unei peșteri, culcată, sprijinindu-și brațul drept pe un craniu, întruchipare a efemerității condiției umane. În mâna dreaptă, frumoasa ispită ține o ramură de măr, aluzie biblică evidentă. Interesant e că faimoasa cutie este substituită cu o vază din care nu au ieșit încă relele. Pe lângă ramura de măr, asemănarea cu Eva biblică este marcată și prin șarpele încolăcit pe brațul stâng al femeii. Ea devine atât sursa tuturor plăcerilor, cât și a tuturor nenorocirilor.

Printre mulți alții, primul zbor al omului l-a inspirat și pe Pieter Bruegel cel Bătrân. Totul începe cu povestea lui Dedal, cunoscutul arhitect al Antichității. La comanda regelui Minos, acesta a construit celebrul labirint. Din păcate, Dedal ajunge în dizgrație deoarece a ajutat-o pe Pasiphae să se împerecheze cu taurul trimis de Poseidon. Meșterul surprinde prin faptul că încearcă să evadeze într-o manieră insolită, construindu-și aripi. Povestea lui și a lui Icar devine povestea primului zbor al omului. Din păcate, fascinat de înălțimi, Icar ignoră sfaturile tatălui său și se înalță mult prea aproape de soare, astfel încât aripile sale fixate cu ceară se topesc, iar zborul eroului se încheie în mod tragic. În mod sugestiv, tabloul lui Pieter Bruegel se intitulează *Căderea lui Icar*. Interesant e faptul că peisajul pare imperturbabil în fața dramei. În prim-plan nu se găsesc – așa cum ne-am aștepta – personajele mitologice, ci lucrătorii nepăsători ai pământului. Căderea lui Icar este zugrăvită în colțul din dreapta al tabloului, ca și cum ar fi vorba de un detaliu insignifiant. Totul se desfășoară în fața unui pescar ce rămâne indiferent la tragedia ce se derulează în fața lui. În maniera de abordare a subiectului, Gérard Denizeau vede o pierdere a interesului pentru mitologia greacă în favoarea dogmei creștine.

Într-o manieră diferită, subiectul a fost abordat și de Herbert James Draper în *Lamentare pentru Icar*. În centrul tabloului se găsește Icar căzut pe o stâncă, purtând pe umeri niște aripi enorme, ca de înger. Eroul eșuat este înconjurat de trei nimfe, care îl privesc cu o reală curiozitate.

O altă legendă celebră a Antichității este cea despre Orfeu și Euridice. Orfeu a fost fiul lui Calliope, muza elocvenței și a poeziei epice. Datorită talentului său neobișnuit, el devine o întruchipare supremă a artistului. A reușit să îl farmece până și pe zeul Apollo, care i-a dăruit o liră cu șapte corzi. Cu ajutorul sunetelor scoase de acest instrument miraculos, Orfeu a izbutit să îmblânzească până și fiarele sălbatice. Cântecele său devine un exemplu elocvent privind procesul de umanizare ce se poate realiza prin intermediul artei. Eroul a participat la expediția argonauților porniți în căutarea Lânii de aur, ajutându-și tovarășii prin intermediul cântecului său. A adormit balaurul care păzea prețioasa comoară și a întrecut în frumusețe până și cântecele sirenelor. Din păcate, eroul trăiește drama pierderii soției sale, Euridice, mușcată de un șarpe veninos. Neconsolat, bardul obține de la zei permisiunea să coboare în infern și să o aducă înapoi, cu condiția să nu o privească până nu ajung la lumină. Nerezistând ispitei de a-și revedea iubita, Orfeu își întoarce privirea și astfel o pierde definitiv pe Euridice.

Tabloul lui Nicolas Poussin se intitulează *Peisaj cu Orfeu și Euridice* și a fost inspirat

de *Metamorfozele* lui Ovidiu. Pictura surprinde momentul declanșării dramei. Pictorul insistă pe chipul îngrozit al Euridicei, care privește șarpele care se îndepărtează și care începe să conștientizeze ceea ce i se întâmplă. Pentru moment, celelalte personaje nu bănuiesc drama ce se petrece în jurul lor. În centrul atenției se găsește Orfeu cântând din liră. Pierdut în lumea lui, nici acesta nu intuiește încă tragedia ce se derulează în fața lui.

Un alt personaj celebru din mitologia greacă este Oedip. Povestea lui este relatată pe larg în *Teogonia* lui Hesiod. Regelui cetății Teba, Laios, și reginei Iocasta li s-a prezis că fiul pe care îl vor avea își va ucide tatăl și se va căsători cu propria lui mamă. În mod paradoxal, încercând să prevină profetia, cei doi părinți contribuie la împlinirea ei. Copilul este abandonat pe un munte, după ce i s-au străpuns gleznele pentru a-l agăța de un copac. Gérard Denizeau explică numele personajului pornind tocmai de la această mutilare, Oedip însemnând „picioare umflate”. Copilul supraviețuiește în mod miraculos și este crescut în Corint, fără să își cunoască originile. După ce a devenit bărbat, în drum spre Teba, Oedip își ucide tatăl din greșeală. Supărată pe această crimă, Hera îi cere Sfinxului să terorizeze populația locului printr-o ghicitoare. Cei care nu puteau răspunde la întrebare, erau uciși pe loc. Ghicitoarea Sfinxului suna în felul următor: „Cine merge dimineața în patru picioare, la amiază în două și seara în trei?” În disperare de cauză, regele Creon promite tronul Tebei și mâna Iocastei celui care va rezolva enigma. Oedip reușește să găsească răspunsul corect, astfel încât, de supărare, Sfinxul se sinucide aruncându-se de pe vârful unei stânci. Este interesant faptul că, asemenea Minotaurului, monstrul este imaginat ca o ființă hibridă. De sex feminin, avea înfățișarea unei leoaice înaripate, cu cap și piept de femeie. Oedip își dă seama că întrebarea Sfinxului se referă la om, care în copilărie se deplasează în patru labe, când este adult merge în două picioare și când este bătrân are trei picioare, deoarece se sprijină de un baston. Scăpând cetatea de sub teroarea monstrului, tânărul devine, fără să știe, soțul propriei sale mame, de unde necazurile ce se abat asupra lui.

Pictura lui Ingres îl prezintă pe Oedip răspunzând la întrebarea Sfinxului. În mod paradoxal, monstrul zugrăvit nu are în el nimic terifiant. Chipul lui este acela al unei femei frumoase. Doar trupul este acela al unui leu. La acestea se adaugă aripile, care vorbesc de faptul că avem de-a face cu o ființă supranaturală. Surprinzătoare rămân proporțiile personajelor. În mod surprinzător, Sfinxul este mult mai mic decât Oedip, ca și cum nu ar avea în el nimic terifiant. De parcă s-ar ști dinainte că va fi înfrânt. Doar craniul și osemintele care zac jos, în partea stângă a tabloului, vorbesc de verocitatea personajului. Centrul tabloului este ocupat de un erou măreț, al cărui trup surprinde prin frumusețea și perfecțiunea lui. Chipul lui Oedip este calm, ca și cum nu ar fi amenințat cu moartea în cazul unui răspuns greșit.

În antiteză cu pictura lui Ingres, tabloul lui Jacques-Louis David, *Paris și Elena*, ne oferă o imagine idilică. Pânza prezintă două personaje de o frumusețe ideală. Paris este mai mult un seducător decât un războinic, iar pictura sugerează foarte bine acest lucru. Înzestrat cu o frumusețe ireală, personajul este cam efeminat, fiind antiteza fratelui său, eroicul Hector. Cu toate acestea, Paris va fi cel care va reuși să ucidă unul dintre cei mai importanți luptători ai aheilor, Ahile. Decorul antic este locul în care se zugrăvește o iubire ideală, care contravine moravurilor epocii și care va avea consecințe nefaste. Exegetul remarcă perfecțiunea sculpturală a corpurilor, efect amplificat de draperia de factură teatrală, de prezența cariatidelor și de mobilier. Accentul nu mai este pus pe eroism, ci pe zugrăvirea unei pasiuni ideale, devoratoare,

ce sfidează convențiile sociale. Prin tablouri precum *Jurământul Horațiilor*, *Sabinele*, *Paris și Elena*, David este considerat cel mai important reprezentant al neoclasicismului în pictură.

O altă secvență mitologică importantă este cea a *Disputei dintre Ahile și Agamemnon*, imortalizată de către Giovanni Battista Gaulli. Pornind de la primele cuvinte din *Iliada* lui Homer, pictorul surprinde mânia ce l-a cuprins pe cel mai viteaz dintre greci. Această furie a fost declanșată de către regele Agamemnon, conducătorul expediției, care a cerut-o ca pradă de război pe frumoasa Briseis, care inițial i-a fost dată lui Ahile. Cei doi eroi sunt surprinși în momentul declanșării conflictului, un conflict aplanat de către zeița Athena, care i se arată doar lui Ahile. La amenințarea eroului că se va retrage din luptă, Agamemnon „cel iute la mânie” răspunde cu dispreț, prefăcându-se indiferent. Mai mult, amenință că nu va renunța sub nicio formă la sclava Briseis. În centrul tabloului este zugrăvit și bătrânul înțelept Nestor, care încearcă să aplaneze disputa. Datorită intervenției Athenei care planează deasupra scenei, Ahile își vâra sabia înapoi în teacă. În dispută intervine și zeița Hera, care îi poruncește Athenei să reinstaureze pacea între cei doi războinici. Cum ambele zeițe au fost umilite de către Paris prin intermediul alegerii sale, acestea se dovedesc niște susținătoare fervente ale aheilor. Athena îi cere lui Ahile să se supună voinței zeilor. Tabloul surprinde prin chipul cuprins de mânie al lui Agamemnon, care se îndreaptă spre Ahile cu sabia trasă. Pornind de la afirmațiile istoricului britanic Moses Finley, autorul se întreabă dacă războiul troian a avut loc într-adevăr. Aceasta deoarece marile cronică ale epocii nu îl pomenesc. Mai ales că motivul izbucnirii lui este derizoriu, iar durata lui pare neverosimilă. Cercetările arheologice au dus la concluzia unui război cu caracter local, care a dobândit dimensiuni hiperbolice datorită operei geniale a lui Homer.

Tot din războiul troian este inspirat și tabloul lui Jacques-Louis David, *Andromaca jelindu-l pe Hector*. Gérard Denizeau vorbește despre existența unor personaje impresionante în opera homerică, precum Andromaca și fiul ei, Astyanax. Homer a zugrăvit în *Iliada* eforturile depuse de soția iubitoare ca să îl determine pe erou să rămână în interiorul zidurilor protectoare ale cetății. Ea vorbește de soarta crudă ce o așteaptă dacă eroul va fi ucis în luptă. În realizarea tabloului său, David a pornit de la ultimele versuri din *Iliada* lui Homer, în care sunt zugrăvite funeraliile lui Hector. Trupul athletic al războinicului este întins pe patul mortuar, la picioarele căruia zac armele devenite inutile. Ele vorbesc despre curajul eroului răpus în luptă. Creștetul bravului oștean este încoronat cu lauri. Andromaca are brațul drept îndreptat înspre erou, dar, în mod paradoxal, nu se uită la el. Privirea ei este ațintită în afara tabloului, înspre potențialul spectator al întâmplărilor. Lângă Andromaca, în genunchi, se găsește micul Astyanax, care încearcă să își consoleze mama îndurerată. Este interesant că rama patului redă tocmai scena uciderii eroului trădat de zei.

Tot de războiul troian se leagă și tabloul lui John William Waterhouse, *Circe oferindu-i o cupă lui Ulise*. Pictorul rămâne fidel textului homeric, tabloul sugerând o veritabilă beție a simțurilor. În centrul imaginii se găsește seducătoarea vrăjitoare. Din păcate, există o antiteză vădită între înfățișarea ispititoare a femeii și intențiile sale malefice. Chipul lui Circe are o frumusețe supranaturală, iar trupul ei amăgitor este acoperit cu un material transparent, în măsură să îl seducă pe războinic. Aceasta îi întinde eroului o cupă, în care se găsește o licoare malefică. Vrăjitoarea este așezată pe un tron decorat cu capete de leu. În spatele ei se găsește o oglindă circulară, în care putem identifica chipul supărat al lui Ulise. Perspectiva aceasta se

dovedește extrem de modernă. Doar florile care zac pe jos și trupul inert al unui mistreț răpus amintesc de vrăjile falsei zeițe. Prevenit asupra intențiilor vrăjitoarei, Ulise reușește să scape de efectele malefice ale farmecelor luând la timp un antidot.

Desigur, numărul tablourilor inspirate din mitologie este mult mai mare. Cu toate acestea, pornind de la o selecție riguroasă și argumentându-și comentariul cu numeroase trimiteri la texte, Gérard Denizeau a reușit să ne propună o perspectivă inedită asupra mitologiei.

